

Rajna ŠOŠIĆ & Hrvoje KALAFATIĆ

PRVA SEZONA ISTRAŽIVANJA LOKALITETA PAVLOVA PEĆINA

FIRST EXCAVATION AT PAVLOVA PEĆINA SITE

UDK 904(497.5-3 Hrv. Zagorje):551.44
903.3:551.44](497.5-3 Hrv zagorje)
Primljeno/Received: 30. 08. 2004.
Prihvaćeno/Accepted: 07. 09. 2004.

Rajna Šošić
Odsjek za arheologiju
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR 10 000 Zagreb
rsosic@ffzg.hr

Hrvoje Kalafatić
Institut za arheologiju
Ulica grada Vukovara 68
HR 10000 Zagreb
hrvojekalafatic@net.hr

U radu se donose preliminarni rezultati istraživanja lokaliteta Pavlova pećina u Hrvatskome zagorju. Na nalazištu su na vrlo malome istraženom prostoru otkriveni brojni arheološki i faunistički ostaci iz prapovijesti, antike i srednjega vijeka. Najzanimljiviji je nalaz rimske lampice datirane na kraj 1. i početak 2. stoljeća te ulomak ruba ličenske posude ukrašen sedmorednom trakom. Osim toga, pronađena su i dva srednjovjekovna noža te ulomak bronzane igle.

Ključne riječi: Pavlova pećina, prapovijest, antika, keramika, faunistički ostaci

Tijekom lipnja i srpnja 2004. obavljena su prva pokusna istraživanja lokaliteta Pavlova pećina. U istraživanjima su sudjelovali Rajna Šošić, Siniša Radović, Zvonimir Marinović te povremeno Marija Šiša-Vivek i Hrvoje Kalafatić. Pavlova se pećina nalazi u vapnenačkoj stijeni od koje se sastoje brežuljci uz južne obronke Ivanščice (**Sl. 1**). Pećina je manjih dimenzija (8 m × 6 m), sastoji se od jedne manje prostorije i predšpiljskog prostora koji je natkriven stijenom. Prostor je zaklonjen od vjetra i kiše i vrlo ugodan za boravak u raznim vremenskim uvjetima.

This paper presents the preliminary results of examination of the Pavlova pećina site in the Hrvatsko zagorje region. At the site, numerous archeological and animal remains were found in a very small surface, dating from prehistory, Classical Antiquity and the Middle Ages. The most interesting finds include a Roman lamp dated to the end of the first or beginning of the second century, and a rim fragment of Litzen pottery decorated with seven stripes. Additionally, two medieval knives and a fragment of a bronze needle were found.

Key words: Pavlova pećina, prehistory, Classical Antiquity, pottery and animal remains

During June and July of 2004, the first test research into the Pavlova pećina site was conducted. Rajna Šošić, Siniša Radović, Zvonimir Marinović and, occasionally, Marija Šiša-Vivek and Hrvoje Kalafatić participated in the research. Pavlova pećina (Pavlova Cave) is located on the limestone face that forms the southern foothills of Ivanščica mountain (**Fig. 1**). The cave is small (8 m × 6 m), consisting of a small chamber and a space at its entrance covered by rock overhang. This space is sheltered from both

Slika 1. Pogled na Pavlovu pećinu (snimila Rajna Šošić).

Figure 1. A view of Pavlova pećina (Pavlova Cave) (photo by Rajna Šošić).

Uz lokalitet teče potok, a u neposrednoj je blizini, na udaljenosti od svega dvadesetak metara, izvor pitke vode.

Iako su izvedena na površini od svega 6 m² istraživanja su otkrila značajne nalaze iz raznih arheoloških razdoblja. Najbrojniji nalazi su ulomci keramike. Pronađeno je ukupno 256 komada keramike. Recentna keramika prisutna je u vrlo maloj količini – svega tri komada sa zelenom glazurom. Keramika kasnoga srednjeg vijeka zastupljena je također u vrlo maloj količini sa svega nekoliko prilično malih fragmenata. U površinskim slojevima pronađena su i dva željezna noža koja vjerojatno pripadaju ranome srednjem vijeku, no pobliže će se determinirati nakon restauracije. Veća količina rimske keramike pronađena je u SJ 001, 003, 008, 009, 022, 023. Riječ je o pretežno gruboj kuhinjskoj keramici: loncima sive i smeđe boje s primjesama sitnih zrnaca kvarca te grafitiranim loncima s tragovima gorenja s vanjske strane i urezanim ornamentom. Jedan fragment ruba posude smeđe boje i mekane fakture jako podsjeća na latensku keramičku proizvodnju i vjerojatno je riječ o tradiciji kasnog latena u rimsko doba. Na takvu smo keramiku često nailazili, a vrlo slični nalazi potječu i iz spilje Vindija u Hrvatskom zagorju (Tomičić 1975: 30–31). Treba naglasiti da su ulomci vrlo fragmentirani, no pojedini oblici moći će se rekonstruirati. U SJ 008 pronađeni su, zajedno s desetak fragmenata rimske keramike, i dijelovi jedne rimske svjetiljke koju možemo datirati na kraj prvog i početak drugog stoljeća. Osim svjetiljke i

wind and rain and provides a very pleasant stay under different climatic conditions. A stream flows only about 10 meters from the site, which provides a source of fresh water.

The research of 2004, although conducted over a surface of only 6 m², uncovered significant finds from various archeological periods. The most numerous finds are pottery fragments. A total of 256 pottery fragments were found. Pottery of a more recent date is present only in a very small quantity: only three fragments with green glaze. There is also a very small quantity of late medieval pottery. Two iron knives were also found in the surface layer. These probably date to the early Middle Ages, but this shall be more accurately determined after restoration. A larger quantity of Roman pottery was found in SJ 001, 003, 008, 009, 022, 023. This is predominantly kitchen pottery: gray and brown pots with tiny grains of quartz in their composition, and graphite pots with traces of burning on the exterior and engraved decorations. One fragment from the rim of a brown vessel with a soft texture is very akin to La Tène pottery and it probably is a case of the late La Tène tradition during the Roman era. Such pottery was frequently found, and very similar finds were registered from the Vindija Cave in the Hrvatsko zagorje region (Tomičić, 1975: 30–31). It is worthwhile mentioning that these finds are very fragmentary, but it will be possible to reconstruct individual forms. Parts of a Roman lamp that can be dated to the end of the first or beginning of the second century were found in SJ 008, together with a dozen Roman pottery fragments. Besides the lamp, certain fragments of coarse kitchen pottery also indicate similar dating. The remains of a Roman hearth (SJ 023) were also found, partially destroyed by subsequent layers, containing some fragments of coarse pottery. Most of the finds are prehistoric pottery. Largely these are very fragmentary finds, which by comparison with several larger decorated fragments can be chronologically placed in the Late Bronze Age (Ha A-Ha B). Among the decorations, double or triple engraved V-motifs appear on the belly of the vessels (two fragments),

neki ulomci grube kuhinjske keramike upućuju na sličnu dataciju. Pronađeni su i ostaci rimskog vatrišta (SJ 023), djelomično uništenog kasnijim slojevima, s nešto ulomaka grube keramike. Najviše je primjeraka prapovijesne keramike. Većinom je riječ o vrlo fragmentiranim komadima koji se usporedbom s nekoliko većih ukrašenih komada mogu kronološki smjestiti u kasno brončano doba (Ha A-Ha B). Od ukrasa javljaju se dvostruki ili trostruki urezani V-motivi na trbuhu posude (dva ulomka), plastična traka s otiscima prsta i ubodi noktom po vrhu ili uz rub posude. U SJ 022 pronađen je fragment ruba posude liscenske keramike ukrašen horizontalnom i valovitom sedmorednom trakom. Ukrašen je vrlo fino izveden i pripada ranoj fazi liscenske kulture (Marković 2003: 123–124). U istom je sloju nađen i fragment metličasto ukrašene keramike koji bi također mogao pripadati grubljoj liscenskoj keramici. Pavlova pećina je već treći pećinski lokalitet u Hrvatskoj zagorju u kojem su pronađeni tragovi liscenske kulture. Do sada su bili poznati nalazi liscenske kulture iz Vindija i Velike pećine (Šimek 1975; 1983; Malez 1971). U SJ 022 pronađena je i fragmentarna neukrašena brončana igla. Iako je riječ samo o fragmentu, po njezinim bi se dimenzijama i zavoju prije mjesta puknuća moglo zaključiti da se radi o igli fibule, i to fibule u obliku violinskog gudala karakteristične za Br D/ Ha A razdoblje. Napominjemo da je riječ o pretpostavki i nadamo se da će buduća istraživanja otkriti i ostatak igle i potvrditi ili opovrgnuti dataciju.

U SJ 010 nađen je distalni i medijalni dio sječiva izrađenog na tamnocrvenom rožnjaku, dodatno obrađenom u alatku na jednom bočnom rubu. Kako je SJ 010 osim spomenutog sječiva sadržavao uglavnom faunističke ostatke, može se pretpostaviti da je riječ o zasad najstarijem utvrđenom arheološkom sloju. U slojevima ispod SJ 10 nije bilo arheoloških nalaza koji bi ih pobliže vremenski atribuirali, ali su bili vrlo bogati faunističkim ostacima. Ti su slojevi istraženi na vrlo malom prostoru, dodatno ograničenom pojavom stijene, pa će se prave granice njihovog rasprostiranja, kao i kronološka pripadnost, moći utvrditi tek daljnjim istraživanjima. U svim slojevima pronađena je veća količina faunističkih ostataka. Trenutno se provodi detaljna analiza, no preliminarnim pregledom utvrđeni su ostaci svinje, zeca, jelena, divlje i domaće mačke, jazavca, psa, ptica te ovce i kože.

Prema dosad prikupljenim nalazima, čini se da nalazi i stratigrafija Pavlove pećine imaju najbliže analogije u gornjim humusnim slojevima Vindije (Vuković 1949: 245). Prema opisanoj stratigrafiji holocenskih slojeva Vindije može se ustvrditi da su Pavlova pećina i Vindija bile nastanjivane u istim

with plastically-rendered lines with fingerprints and incisions made by fingernail on the top or rim of the vessels. The rim fragment of a Litzen culture vessel was found in SJ 022; it is decorated with seven horizontal and wavy lines. The decoration is very finely rendered and it belongs to the early phase of Litzen culture (Marković, 2003: 123–124). A fragment of pottery with brush-like decorations was also found in the same layer. This may also be an example of coarse Litzen pottery. Pavlova pećina is already the third cave site in Hrvatsko zagorje in which traces of the Litzen culture have been found. Previously Litzen culture finds were known from Vindija and Velika Caves (Šimek 1975, 1983; Malez 1971). A fragmentary undecorated bronze needle was also found in SJ 022. Although it is only a fragment, its dimensions and curve at the point where it is broken indicate that it may have been the needle to a fibula – more precisely, a fibula shaped like a violin bow characteristic of the Br D/ Ha A period. This is, however, only an assumption, and the authors hope that future research will uncover the remainder of the needle and confirm or refute this tentative dating.

The distal and medial part of a blade made of a dark red chert was found in SJ 010. It was additionally crafted into an implement on one lateral edge. Since SJ 010, besides the aforementioned blade, also contained mainly animal remains, it can be assumed that this is the oldest discerned archeological layer. The layers beneath SJ 010 contained no archeological finds that could be even approximately dated, but they are very rich in animal remains. These layers were examined over a very small surface, additionally limited by the appearance of solid rock, so the actual limits of their extent, and chronological arrangement, will only be ascertained by further research. A large quantity of animal remains were found in all layers. Detailed analysis is currently under way, but preliminary inspection ascertained the remains of pigs, hares, deer, wild and domestic cats, badgers, dogs, birds and sheep and goats.

According to the finds so far gathered, it seems that artifacts and stratigraphy of Pavlova pećina have their nearest analogy in the upper humus layers of Vindija (Vuković, 1949: 245). According to the described stratigraphy of Vindija's Holocene layers, it can be established that Pavlova pećina and Vindija were inhabited in the same periods. A similar case holds for Velika Cave at Ravna gora (Malez, 1967: 13–14).

It should be noted that the finds have only been preliminarily examined to ascertain the chronological relations in the cave. Detailed analysis of the pottery

periodima. Slična je situacija i s Velikom pećinom na Ravnoj gori (Malez 1967: 13–14).

Treba napomenuti da su nalazi samo preliminarno pregledani kako bi se odredili kronološki odnosi u pećini. Slijede detaljne analize keramičkog i faunističkog materijala, koje će uz materijal iz narednih istraživanja pokazati u kojoj je mjeri i iz kojih razloga pećina bila nastanjena tijekom prapovijesti i antike.

and animal materials will follow, and together with the materials from earlier research, it will show to which extent and why the cave was inhabited during prehistory and Classical Antiquity.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Malez 1967 M. Malez: "Paleolit Velike pećine na Ravnoj gori u sjeverozapadnoj Hrvatskoj", *Arheološki radovi i rasprave* 4–5, 1967, 7–69.
- Malez 1971 M. Malez: "Izveštaj o kvartargeološkim istraživanjima u 1970. god.", *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 75, 1971, 411–424.
- Marković 2003 Z. Marković: "O genezi i počecima licenskokeramičke kulture u sjevernoj Hrvatskoj", *Opuscula Archaeologica* 27, 2003, 117–151.
- Šimek 1975 M. Šimek: "Licenska keramika u Gradskom muzeju Varaždin", *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin* 5, 1975, 13–24.
- Šimek 1983 M. Šimek: "Prostor varaždinske regije od neolita do rimskog doba", *Varaždinski zbornik 1181–1991*, Varaždin, 1983, 145–166.
- Tomičić 1975 Ž. Tomičić: "O rimskim i ranosrednjovjekovnim arheološkim nalazima iz spilje Vindije", *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin* 5, 1975, 13–24.
- Vuković 1949 S. Vuković: "Prehistorijsko nalazište spilje Vindije", *Historijski zbornik II*, Zagreb, 1949, 243–249.